

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' december 2006, 26e jaargang nr. 4

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' december 2006, 26e jaargang nr.4

Copyright Stichting Grueles.

Secretariaat: Rijksweg 92, 6247 AK Gronsveld. tel. 043 - 4082880. Internet: www.grueles.nl

Abonnementen-administratie: Rijksweg 86 A, 6247 AK Gronsveld. tel. 043 - 4081662.

U kunt zich abonneren op ons tijdschrift door € 12 over te maken op Rabobank Gronsveld, rek.nr. 11.75.15.000 of Postbank 25 35 375 t.n.v. Stichting Grueles. Losse nummers € 4,-.

In memoriam

Afgelopen jaar heeft Grueles afscheid moeten nemen van Eddy Bouchoms. We herdenken hem met genegenheid en grote dankbaarheid.

Eddy Bouchoms was lid van de sectie Streekmuseum en de werkgroep Wegkruizen.

Bij de omslag en de titelpagina.

Vroeger en nu: Bié Marjan. Hoek Rijksweg-Stationsstraat, zuidzuide.

Voorwoord

'It was a very good year...' zo luidt de titel van het wereldberoemde lied van Frank van Sinatra van Amerika. Ik spreek op dit vaste stekje in de Grueles de oprechte hoop uit dat het afgelopen jaar ook daadwerkelijk een goed jaar voor u is geweest. En mochten nu niet al uw verwachtingen of goede voornemens zijn uitgekomen, treur niet, een vers jaar is op komst: nieuwe ronde, nieuwe kansen.

Voor Grueles was het wederom een prachtjaar. Het streekmuseum draait op volle toeren, in de natuur om ons heen barst het van de uitzonderlijke dieren en planten, we kennen allemaal weer een paar markante personen uit de dorpse geschiedenis en de sectie Kemedie heeft haar eerste toneeluitvoering gehad. En wat een première: twee dagen een uitverkocht huis, een enthousiast publiek, geknipte acteurs en een plot met een verrassend staartje. En dat allemaal van eigen bodem. Het belooft een 'sexy' sectie te worden.

We moeten natuurlijk stevig aan de weg blijven timmeren. Je krijgt immers niets cadeau. Vandaar dat ik u vraag om suggesties, ideeën, opmerkingen met betrekking tot het periodiek of de stichting Grueles zeker niet vóór u te houden. Wellicht wilt u iets lezen over het prachtige interview op TV-Eijsden met Monseigneur Willigers. Of over het drama met de wilde paarden in het frisse Friesland. Of over het dialect van sommige wethouders. Misschien wilt u een sectie oprichten. Maak daar dan gerust melding van, dan kijk ik of uw wens in vervulling kan gaan. (In het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst.)

Bij het verschijnen van deze editie zijn alle surprise-avonden van Sint-Nicolaas alweer achter de rug. De Sint betaalt zich blauw aan cadeaus, de hoogstaande gedichten vliegen over en weer. Voor mij is de surprise allang geen surprise meer: jaar in, jaar uit mag ik voor dezelfde persoon in de familie sinterklazen. Ik hoef niet eens een naamkaartje te trekken, ik weet toch wie ik heb. En dan wordt het verdomd lastig om iets origineels te bedenken. Sinterklaas is gelukkig voorbij, maar Kerst komt eraan. Als u nu met hetzelfde probleem kampt (u weet geen origineel cadeau voor uw geliefden, naasten of bekenden), geef dan een

Geschenkabonnement voor het periodiek Grueles cadeau. U maakt een ander, uzelf (goede daad) en stichting Grueles blij (we kunnen zeker nog abonnees gebruiken). Een win-win-win-situatie. Denkt u daar maar eens over na.

Ich weens uch 'nne zaolege Kiësmes en e gezëngeld Nejaor.

Maarten Heijnen

P.S.-1. We zijn op zoek naar een foto van de pomp die gestaan heeft bij de Juliana-eik in Rijckholt, hoek Romboutsweg, Voerenweg.

P.S.-2. Geschenkabonnementen: tel: 043-4081662.

Pesjtoer Creusen en de kërkbénk.

Dit verhaol hèt aad-dëke Jochems van Hërle ién 1981 aon ôs verteld. Hër wäor van 1945 tot 1950 keplaon ién Groéselt en ês op 23 mèi 2006 gesjtoërve ién Hërle. V'r hebben 't op de baand opgenoëme en sjriéven 't hié oét, zoe wie 'r 't verteld hèt, des dat v'r 't van 't Maasbrachts ién 't Groéselders hebben uüvergezot.

Dit verhaol dat gèit vuuraal uüver pesjtoer Creusen. En pesjtoer Creusen, dat kên ich oét ervaring zegke, dè häode z'n parochiane opréch, en vaan herte. 'r Hèt oüch oets vanaof de prèksjtool de groete wëurd gesjproëke, lëtterlik, (ze zién èigelik van Chesterton meh dao mèrgkdes te op dat momeent niks vaan): 'Wie bëter ich m'n parochiane lier kênne, wie mie dat ich van m'nnen hoond gaon hawe'.

Dat ês neet van niks koëme. Hër wäor ies pesjtoer gewès ién Reymersjtok en hèt dao de kèrk geboûwd, mejn ich. Doûw ês 'r pesjtoer gewès ién Mélegraote en hèt dao oonder arsjitek Boosten de kèrk vergruut en hiel good, en 'r hèt de sént ién dèn tiéd bié-èin krège doer de parochiane mêt hel en verdoemenis te dryge. En dat lögkden 'm. Op dy meneer klopdn 'r de lûi de sént oét de tés.

Meh wie dè ién Groéselt kaom, krèg dè dao de opdrach de kèrk te vergrute. Gelökkig dat 't noets ês doergegaange, op 't oügenblik ês ze groet genôg en ze zoûw oüch bedoërve zién. Meh dat wäor dus de opdrach oe dè mêt zaot en 'r daach dus dat 'r op dezelfde meneer de sént kôs kriége. Dus oüch vanaof de prèksjtool de parochiane mêt hel en verdoemenis gedryg.

Meh Groéselt dat lik toch al get bié de sjtad en 't lik aon de wëg nao Lûik, dao wäore de Middeliëwe al get opgetrokke, en dao lökden 't neet. 'r Kôs prèke wat 'r woûw, 'r krèg niks. En vanaof dat memeent dateert 't dat 'r 'nne groete vrok krèg ten opzichte van z'n parochiane. En doûw krèg 'r 'n prachtige kaans vuur zich te vrèke. Ién de kèrk dao sjtoûnge van dy aw, antieke femiëliebénk. Léstige békkskes, sjoen békkskes, meh léstige békkskes. Teves hawwe bepaolde notabele femiëlies dy van aadsher ién Groéselt woende réch op 'n plaots en alle nouwkoëmers dy krège geng. Trouwes dao wäor de kèrk oüch te kleng vuur.

Noé riépde bié hëum 't idee: de gèis dy kërkbénk oprûime en de gèis dao noûwe zitte. En dat woerd e mets dat nao twee kaante sjnooj. Dy femiélies (ich zal ze mer neet op 'n ry neume, d'r kënt ze toch waol), dy van aadsher ién Groéselt d'n tiéd bepaolde, dy krèg 'r tiénge, meh dy hawwen 'm oüch dwës gezëte. Ze hawwe niks gegëve en de noûw lûi dy krèg 'r get op z'n haand.

En es 'r daan goûng prèke daan breujden 'r 'n gaanse wëk ién z'nnen deepste sjtool op 't woerd Gods en wat 'r daan oüch oët kaom, dat wäor neet niks.

'r Wërkde vuuraal mët pauzes. Dao wäor 'r sjtërk ién. En zoe kaom 't dan oüch dat 'r dè zoondig op de prëksjtool versjèn en begòs mët: 'Beminde parochianen...'

Pauze.

Dao kòste ze noé 'ns uüver naodeenke. Noé kën ich netuurlik oüch neet mie dè gaanse prèk ömdat dat get wäor van twëntig minute en 't al weer dértig jaor liéje ês, meh ich wëit waol nog de hooflyn dy dao ién zaot.

'U hebt gehoord dat ik van plan ben de oude, lastige kerkbanken te vervangen door gemakkelijke, nieuwe. Tevens zal ik overgaan tot een nieuwe verpachting der plaatsen zodat iedere parochiaan in staat gesteld wordt een plaats te pachten...'

Pauze.

'Nu heb ik vernomen dat verschillende parochianen ten zeerste aan deze oude banken gehecht zijn. Ik heb een voorstel: Aanstaande dinsdagmiddag om twee uur zet ik deze banken buiten onder de lindebomen. En iedere parochiaan die interesse heeft in zo'n bank kan die komen halen en thuis in de beste kamer zetten. Voor mij zijn ze te slecht voor brandhout.

Tevens heb ik vernomen dat tengevolge van deze maatregel verscheidene parochianen niet meer in Gronsveld naar de kerk zullen komen. Pracht oplossing, beminde parochianen. Primo: de kerk die veel te klein is, is ineens groot genoeg en secundo: de poetsvrouw hoeft niet meer het stof van hun voeten op te vegan.

In de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Amen.'

Gilles Jaspars
Tekening Piet Orbons

Historie

De weg van Maastricht naar Battice/Verviers (Rijksweg), deel 2

In het vorige artikel hebt u kunnen lezen dat op initiatief van een aantal vooraanstaande particulieren uit Verviers, die daarvoor een commissie in het leven hadden geroepen, in 1830 een nieuwe weg van Heer, via Gronsveld en Rijckholt, tot in Battice werd aangelegd. Er werd tevens aandacht geschonken aan de overlast en de problemen die deze aanleg voor met name de Gronsveldenaren tot gevolg had.

In dit artikel wordt ingegaan op het toezicht, de overtredingen en het tolsysteem op deze weg. Verder komen het beheer en onderhoud door de particuliere Commissie en tot slot de overdracht van deze weg in 1862 aan de Nederlandse staat aan de orde.

Geschiedenis

Enkele dagen nadat de aanleg van de nieuwe weg in onze provincie was voltooid, brak op 25 augustus 1830 in Brussel *de Belgische Opstand* uit. Heel Limburg, met uitzondering van Maastricht en Sint-Pieter, werd enkele maanden later afgescheiden van de Verenigde Nederlanden en aangesloten bij België. Nederlands en Belgisch Limburg vormden toen samen één provincie Limburg. Dit had onder meer tot gevolg dat de zetel van het provinciaal bestuur, inclusief de Waterstaat, werd verplaatst van Maastricht naar Hasselt.

In 1839 kwam een einde aan deze situatie en werd het Limburgs gedeelte ten oosten van de Maas weer bij Nederland gevoegd. De provincie Luik en het overige gedeelte van de provincie Limburg bleven bij België. De grens tussen de provincies Limburg en Luik aan het Withuis, was vanaf dat moment een landsgrens tussen Nederland en België.

Toezicht

Kort na het gereedkomen werd een aantal personen aangesteld om toezicht te houden op de nieuwe weg. F. Lebens werd benoemd tot opzichter en Engelbert Vandenboorn uit Gronsveld en Paul Pieters waren

de eerste kantonniers. Eerstgenoemde kantonnier was verantwoordelijk voor de weg in Heer en Gronsveld tot in Rijckholt en de tweede voor het gedeelte vanaf de tolpaal in Rijckholt tot aan het Withuis. In 1833 was Paul Pieters al vervangen door Jean Muller uit Rijckholt en was Jean Hentjens inmiddels benoemd tot chef-kantonnier. In 1846 werd D. Dewez benoemd tot hoofd-kantonnier van de weg op Nederlands grondgebied. Opmerkelijk is dat hij kort daarvoor door de Belgische minister in dezelfde functie was benoemd voor het Belgische gedeelte.

Inspectie

In september 1833 verzocht de arrondissementscommissaris de burgemeesters de nieuwe weg binnen hun gemeente te inspecteren en daarover rapport uit te brengen.

Burgemeester Christiaan van den Boorn van Gronsveld, rapporteerde op 9 oktober 1833 dat hij samen met de kantonnier de nieuwe kiezelweg binnen de gemeente had geïnspecteerd. Bij het huis van de erfgenamen Van Gelabeek constateerden zij dat voor de poort een weg van ongeveer drie meter lang was uitgeworpen. Deze kwam uit op de nieuwe weg en was hinderlijk voor de voorbijgangers. De oude opvaart was door het aanleggen en ophogen van de nieuwe weg *geheel belet en onmogelijk* gemaakt. De erfgenamen hadden zich vergeefs tot de Commissie gewend voor een schadevergoeding. Om het vervoer van mest en het inschuren van de granen mogelijk te maken, waren ze daarom genoodzaakt geweest zelf een nieuwe oprit te maken. Verder werden geen onregelmatigheden geconstateerd.

Burgemeester Macheel Schrijnemakers van Rijckholt bracht een dag later verslag uit over zijn op die dag met kantonnier Muller gehouden inspectie. Zij hadden niets ontoelaatbaars geconstateerd.

Overtredingen op de weg

Het gebruik van de nieuwe weg was aan een aantal regels gebonden. Zo was het verboden een kar te gebruiken die door meer dan één paard was gespannen of waarvan de wielen te smalle velgen hadden. Hiermee wilde men voorkomen dat zware vrachten diepe karrensporen in de kiezellaaag zouden veroorzaken.

Kort na het gereedkomen van de weg constateerden de opzichter en de kantonniers al dat niet iedereen zich aan die regels hield. Zij maakten van

de overtredingen een proces-verbaal op en bezorgden dit bij de burgemeester van de gemeente waarin de overtreding had plaatsgevonden. Deze "honoreerde" de overtredingen vervolgens met een boete van vijftig francs.

Er was één persoon, de kolenkoopman Gentile uit Eijsden, die het wel erg bont maakte. Hij was reeds verschillende keren gewaarschuwd en had ook al vaker een boete gekregen, omdat de wielen van zijn karren te smalle velgen hadden. Het hielp echter allemaal niets, hij bleef de regels aan zijn laars lappen, soms zelfs meerdere keren per dag. Het gebeurde zo vaak dat de commissaris zich er persoonlijk mee ging bemoeien. Op 4 december 1832 gaf hij de burgemeester van Gronsveld opdracht om bij de volgende overtredingen de karren van Gentile, *desnoods met de sterke arm*, in beslag te nemen. De burgemeester moest het proces verbaal daarna direct bij de commissaris laten bezorgen, zodat hij opdracht kon geven de wielen van de karren te laten breken. De gemeenteontvanger diende bovendien de opgelegde boete binnen drie dagen bij Gentile in te vorderen.

Ook Willem Brouwers, landbouwer uit Margraten, was een opmerkelijk overtreder. Hij deinsde er zelfs niet voor terug om bij zijn aanhouding gewelddadig verzet te gebruiken. Zo constateerde chef-kantonnier Jean Hentjens op 27 februari 1833 dat Willem om elf uur 's morgens in Gronsveld over de weg reed met een kar die beladen was met *raabkoeken*. Deze kar werd echter getrokken door twee paarden en de wielen hadden bovendien te smalle velgen. Willem kreeg hiervoor van burgemeester Christiaan van den Boorn van Gronsveld een boete van vijftig francs.

De eigenwijze Brouwers vervolgde daarna echter gewoon zijn weg richting Eijsden. Een half uur later werd hij door kantonnier Engel van den Boorn bij de *Marlander Linde* aangehouden. Engel verzocht hem *de plak* (kenteken) van zijn kar te tonen, maar Brouwers weigerde dit. Bovendien sloeg hij de kantonnier met zijn vuist tegen de borst en dreigde hem met zijn stok op het hoofd te zullen slaan. De kantonnier maakte hiervan proces verbaal op en burgemeester B. Troquay van Eijsden legde Brouwers een boete op van vijftig francs.

Willem Brouwers liet het er echter niet bij zitten, hij ging in beroep bij de commissaris. Aan zijn klacht werd om onbekende redenen deels tegemoet gekomen, want ruim vier maanden later kreeg hij via zijn burgemeester, die van Margraten, te horen dat de door de burgemeester van Eijsden opgelegde boete was vervallen. De eerste boete bleef overigens wél gehandhaafd.

De Rijksweg bij de molen van Gronsveld omstreeks 1930.

De tollen

Op 21 mei 1831, ruim negen maanden na het voltooiën van de weg, werd door de minister van Binnenlandse Zaken toestemming verleend aan de Commissie, als eigenaar en beheerder van de nieuwe weg, om op het Limburgs gedeelte drie *barrières* (tolpalen) op te richten:

1. in Heer, bij de grens van de weg van Maastricht naar Aken;
2. in Rijckholt, bij de brug, gelegen in het dorp;
3. in Eijsden aan het Withuis, bij de vertakking van de weg naar Visé.

De tol in Rijckholt bestond uit een tolpaal, die geplaatst was langs de nieuwe weg bij het begin van Rijckholt ter hoogte van de brug/duiker boven aan de *Broekweg* (thans Kasteelstraat). Er stonden destijds in Rijckholt nog geen huizen ten noorden van deze weg richting Gronsveld.

De tollen werden voor een bepaalde periode, meestal één jaar, verpacht aan een *tolpachter*. Deze verpachting vond openbaar plaats. De datum, tijd en plaats werden door de provincie Limburg tijdig aangekondigd. Aanvankelijk werd bij de verpachtingen een *inzetprijs* bepaald, waarna een eerste bod werd uitgebracht dat successievelijk werd verhoogd totdat niemand meer bood. De laatste bieder werd tot pachter verklaard. Nadien (o.a. in 1844) vonden de verpachtingen plaats *bij afslag aan de*

hoogstmijnende. De tolpachters dienden bij aanvaarding een borgsom te betalen. De pachtopbrengst kwam ten goede aan de Commissie.

De inkomsten van de tolpachter bestonden uit de *tolgelden*. Alle voer- en rijtuiggen die de door hem gepachte tol passeerden, dienden aan hem tolgeld te betalen. In de praktijk liet de tolpachter de werkzaamheden aan de tolpaal meestal door een ander, de *tolgaarder*, uitvoeren. Zowel de tolpachter als de tolgaarder moesten een eed afleggen.

De tolpachter mocht de hoogte van de te betalen tolgelden niet zelf bepalen, die was geregeld in de *Loi sur la taxe des barrières* (Wet op de tolgelden). In die tijd diende men voor elk paar wielen aan een voertuig twee en een halve cent en voor elk paard of muilezel, aangespannen of niet, tot een totaal van vier, vijf cent te betalen. Als men de weg opkwam of verliet binnen een bepaalde afstand vanaf de tolpaal (de zogenaamde *concurrentie*), was men slechts half tolgeld verschuldigd. Bij de tol in Rijckholt bedroeg deze afstand aanvankelijk richting Heer 250 meter en richting Luik 350 meter, nadien werd dit voor beide richtingen 300 meter. Als men de tolpaal vaker passeerde kon men een contract afsluiten met de tolpachter. Bepaalde paarden, voer- en rijtuiggen, zoals die van militairen, post, gendarmes, inspecteurs van de weg enz, waren vrijgesteld van betaling. Ook de boeren waren voor het vervoeren van de oogst, mest enz. vrijgesteld.

De tolpachters

De eerste openbare verpachting van de tollen vond plaats op 6 juni 1831 in het huis van Willem Bergmans in Gronsveld. Deze verpachting had betrekking op de periode 7 juni 1831 tot en met 31 maart 1832. Na het bieden werden tot tolpachters verklaard:

- * nr. 1 Heer – Pierre Dom. Bonhomme van Wintershoven, voor fl. 300,-.
- * nr. 2 Rijckholt – Engelbert Doyen van Gronsveld, voor fl. 800,-;
- * nr. 3 Withuis – André Brouwers van Eijsden, voor fl. 320,-;

Hierna werden de tollens steeds voor één jaar verpacht. Gedurende de jaren 1832 - 1842 lag de pacht som van de tol in Rijckholt tussen fl. 1.550,- en fl. 1.895,- per jaar. De pachters waren: Arnold Moens van Tongeren (de aannemer van de weg), Jean Hentgens (de chef-kantonnier ?) van Bom baye, Walter Demas van Soumange en Isaac Kauffmann van Maastricht. Zij zullen ongetwijfeld gebruik hebben gemaakt van

De Rijksweg in Rijckholt begin 20e eeuw "aon de brök", de plaats waar de tolboom heeft gestaan. Links de waterput met daarnaast de mei-den.

tolgaarders. In april 1841 legde Michel Schrijnemakers, oud 45 jaar, wonende in de gemeente Rijckholt, de eed af als tolgaarder in Rijckholt.

Van 1 januari 1843 tot en met 31 december 1847 werd de tol in Rijckholt aan de duiker, bij het inkomen der gemeente, achtereenvolgens verpacht aan: Jan Hentjens van Bombaye, J. Hutsemaekers en P. Aen. De pacht was in die jaren een heel stuk lager en varieerde van fl.640,- tot fl.760,- per jaar. In 1843 en 1844 werd Maria Houten van Rijckholt, oud 69 jaar, gemachtigd tot tolgaardster.

Vanaf 1863 werd de tol voor een periode van 6 jaar verpacht. De pacht varieerde van fl.460,- tot fl.740,- per jaar. In 1884 werd de tol herverpacht aan T. van de Weert.

Volgens Zjang van de Vrieje (Caelen) uit Rijckholt had zijn grootmoeder van vaderskant (Anna Maria Caelen-Aussems) de tol aan het Withuis (iën 't breer). De mensen zeiden dan ook altijd *bié dy van 't Këulke iën 't breer*. Zij ging daar elke morgen naar toe. Om zes uur 's avonds deed ze de tolboom omlaag en mocht niemand meer de grens over, enkel

voetgangers. Deze tolboom, een vierkante eiken paal, werd nadien door de ouders van Zjang bij de bouw van een stal als *geboont* gebruikt. Dit zou betekenen dat zij de laatste tolpachtster/gaardster van de tol aan het Withuis is geweest. Nadat de stal was afgebroken, heeft Zjang de tolboom in de jaren tachtig afgestaan aan het museum van Grueles.

De laatste verpachting van de tol in Rijckholt had betrekking op de periode 1 mei 1897 tot 1 mei 1900. De tol werd toen voor een bedrag van fl.562,- per jaar verpacht aan Jan Caelen, landbouwer uit Rijckholt. Jan woonde midden in het dorp in een huis, annex herberg en winkel, aan de Rijksweg (thans nr. 195). In de volksmond wordt dit huis nog steeds het tolhuis genoemd, het draagt ook het opschrift *het oude tolhuis 1874*. De achter dit huis liggende straat werd daarom ook *achter het tolhuis* genoemd.

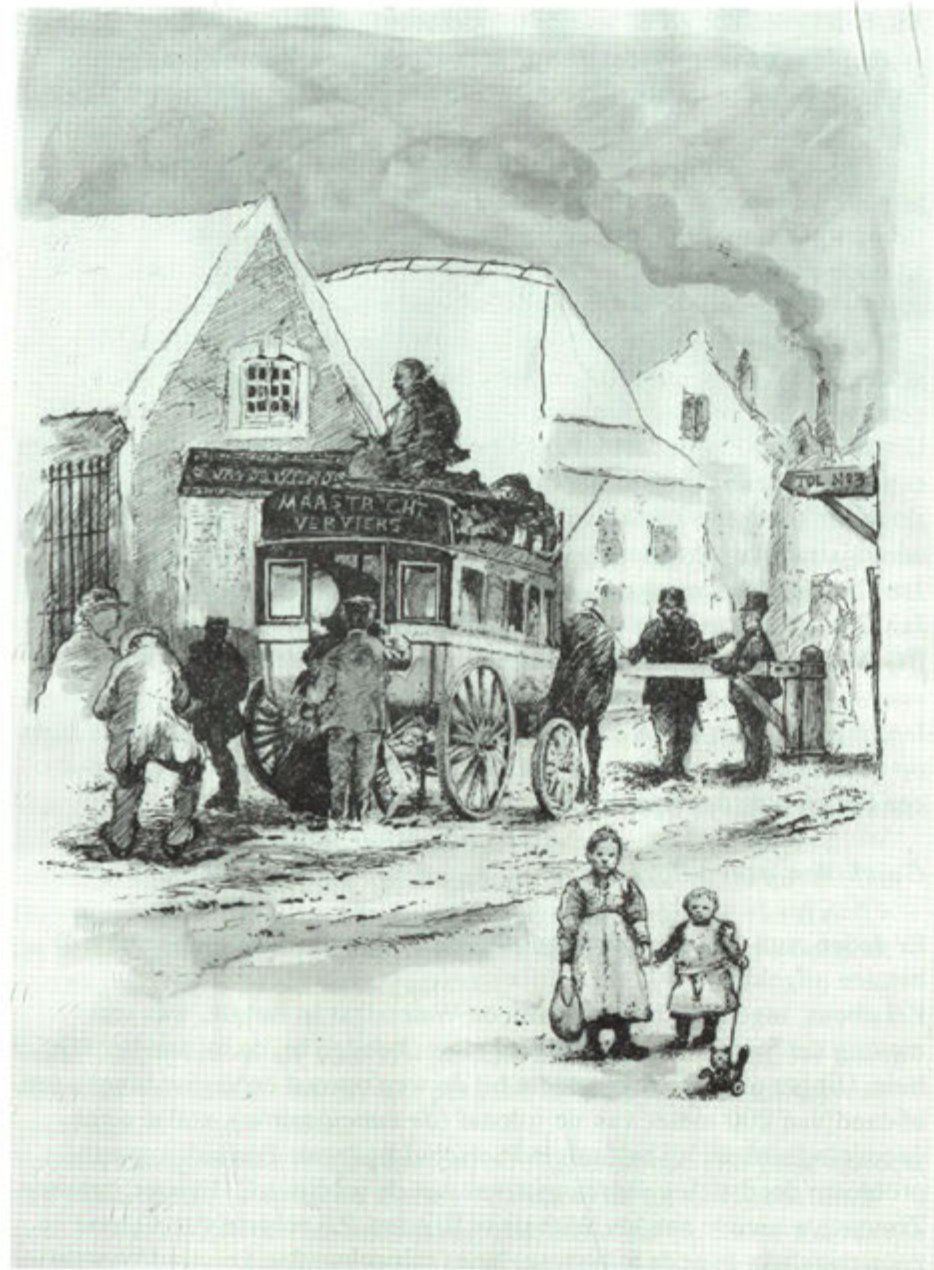
Uit de geraadpleegde archiefstukken blijkt dat de tol in Rijckholt enkel uit een tolpaal bestond en altijd, ook in 1874, aan *de Broekweg* heeft bestaan. Er was geen sprake van een tolhuis. Het zou kunnen zijn dat de administratieve afhandeling van de tolgelden destijds in de herberg van Jan Caelen plaatsvonden.

Jan Caelen was in ieder geval de laatste pachter van de tol in Rijckholt. Bij Wet van 22 juli 1899, Staatsblad nr. 173, houdende de afschaffing van de rechten die de Staat heft voor het gebruik van wegen, kanalen, havens, sluizen en bruggen, werd de afschaffing van de tolheffing op de rijkswegen in de nacht van 30 april op 1 mei 1900 om 24.00 uur een feit en ging de tolpaal in Rijckholt voorgoed omhoog.

Geschillen over tolgeld

Er deden zich ook een aantal geschillen voor over de hoogte van de te betalen tolgelden.

F. Lebens, ingénieur honorair van de Waterstaat in België, was van mening dat hij ten onrechte tolgeld moest betalen bij de tol aan het Withuis. Uit het onderzoek bleek dat hij de weg opreed en verliet binnen een afstand van 200 meter van de tolpaal (*de concurrentie*), zodat werd geconcludeerd dat hij half tolgeld verschuldigd was. Een gelijksoortig probleem deed zich voor ten aanzien van de weduwe E. Heuser, geboren Zimmer, wonende aan het Withuis te Eijsden. Zij schreef dat zij haar zoon dagelijks over de Rijksweg, langs tolpachter Jan Leonard Wintgens, per rijtuig naar het klooster van de Dominicanen in Rijckholt liet brengen om daar onderwijs te volgen. Zij vroeg of ze tolgeld moest betalen.

Uit nader onderzoek bleek dat het rijtuig dagelijks viermaal de tolpaal bij het Withuis passeerde. Als men naar Rijckholt reed, kwam men 150 meter boven de tolpaal - dus binnen de *concurrentie* - op de weg. Zij kreeg als antwoord dat er voor elke passage half tolgeld betaald diende te worden. Vanwege het veelvuldig gebruik van de weg, had ze wél de mogelijkheid de tol voor een bepaald bedrag per jaar af te kopen.

Beheer en onderhoud door de Commissie (1830 - 1859)

De inkomsten van de Commissie bestonden enkel uit de pacht-opbrengsten van de tollens. Van deze inkomsten moest zij alle kosten, zoals het onderhoud van de weg, de renten en aflossingen van de leningen, het toezicht en de administratie betalen. Uit de jaarstukken van de Commissie blijkt dat de opbrengsten van de verpachtingen in de provincie Limburg over de jaren 1831 t/m 1833 totaal fl. 6.361,29½ en over 1834 totaal fl. 3.074,02½ bedroegen. De nieuwe weg verkeerde vanaf het begin in een slechte staat. In de wintermaanden was hij vaak onbegaanbaar en moest zelfs regelmatig worden afgesloten. De weg vergde veel onderhoud. Dit was voor de Commissie ongetwijfeld een grote financiële tegenvaller en wellicht ook de reden dat zij, vooral in de beginperiode toen er nog geen financiële buffer was, vaak de boot afhiel als er een beroep op haar werd gedaan voor betaling van bepaalde onderhoudskosten.

De arrondissementscommissaris schreef in zijn rapportage van 1832 aan de gouverneur dat talrijke voertuigen gebruik maakten van de weg, maar dat deze gedurende lange tijd nagenoeg onbegaanbaar was. Hij verzocht de gouverneur om de beheerder van de weg te herinneren aan zijn plicht deze weg goed te onderhouden. Zijn opmerkingen bleven niet zonder resultaat. In juni 1833 kreeg aanne-mer Bergmans opdracht vóór 1 september 1833 ruim 2.000 kubieke meter zand/kiezel te leveren en in o.a. Gronsveld en Rijckholt bepaalde werkzaamheden aan de weg uit te voeren. Deze werkzaamheden bestonden in hoofdzaak uit het repareren van de berm, de sloten en het grondwerk. Maar ook ná deze reparaties bleven de klachten aanhouden. In de jaren 1833-1837 werd de Commissie bij herhaling door de gouverneur en de Waterstaat van de provincie Limburg geattendeerd op de slechte staat van de weg en door hen verzocht om herstel daarvan. De Commissie oordeelde echter meestal dat het onderhoud voldoende was. Er was vaak verschil van mening over de vraag wie er nu verantwoorde-

lijk was voor een bepaalde reparatie en de betaling daarvan. Volgens een advies van 17 november 1835 zou het onderhoud van de weg tot 31 maart 1839 liefst 24.115,71 francs gaan kosten. Dit onderhoud werd dan ook achterwege gelaten.

De burgemeester van Gronsveld schreef in 1836 dat de weg in het dorp was bedekt met een slijklaag en vuiligheid van ongeveer tien centimeter. Bovendien waren er diepe sporen, op plaatsen zelfs tot door het bed van steengruis. Hierdoor was men genoodzaakt drie paarden in plaats van één paard voor de kar te spannen. Bovendien waren er kuilen waarin water bleef staan, waardoor de weg soms onbruikbaar was.

In 1838 en 1839 was de situatie zo verslechterd, dat de weg gedurende negen maanden van het jaar in een slechte staat verkeerde en in de wintermaanden zelfs onbegaanbaar was.

Naast het niet nakomen van de plicht tot onderhoud van de weg, kwam de Commissie ook haar betalingsverplichting niet altijd na. De Kamer van Koophandel en Fabrieken van Maastricht had bij de aanleg ingeschreven voor twee aandelen van fl. 500,- tegen een rente van 4%, doch ruim tien jaar later in 1840 had zij nog steeds geen betaling ontvangen.

De herhaalde klachten werden uiteindelijk gedeeltelijk gehonoreerd. De Commissie kwam haar plicht tot onderhoud van de weg geleidelijk aan beter na, waardoor de verstandhouding met de provincie en de Waterstaat ook verbeterde. Desondanks bleven er toch nog regelmatig klachten.

Op 27 mei 1859 wendde de Waterstaat zich tot Henri de Schiervel, wonende op kasteel Altembroek in 's-Gravenvoeren, de president van de Commissie. Men verwees naar de rapporten van de opzichter van de weg, waarin werd aangegeven dat er onvoldoende verbeteringen waren uitgevoerd. Zo liep er in het dorp Gronsveld een slijklaag van meer dan twee meter breed over de weg. Er waren weliswaar voldoende putten voor het afvloeien van het water, maar het onderhoud en de capaciteit van de sloten waren onvoldoende.

Daarnaast maakte men zich zorgen over het gevaar dat werd veroorzaakt door het bassin dat deel uitmaakte van het aquaduct bij de Broekweg (*Bröksjtraot*) aan het begin van het dorp Rijckholt. Daar moest een omheining van latten worden gemaakt.

Aan het eind van dit schrijven werd aangehaald dat men zeer tevreden was over het feit dat de noodzakelijke reparaties voorheen altijd goed werden uitgevoerd (...).

Enkele maanden later schreven burgemeester en wethouders van Gronsveld aan Gedeputeerde Staten dat de verkleining van de opening van de duiker dicht bij Gronsveld, bij dooiweer of zware regenval schade zou kunnen veroorzaken aan de landerijen. Zij verzochten daarom de opening weer op de vorige breedte te brengen.

De hoofdingenieur was echter van oordeel dat deze versmalling geen nadeel tot gevolg had en dat de opening voldoende was. Indien men schade door overstroming vreesde, zouden eerst de waterlossingen boven en beneden de brug in een betere staat moeten worden gebracht en een groter profiel moeten krijgen. Het verzoek werd afgewezen en de gemeente werd verzocht de waterlossingen te onderhouden en *de Zeep* te reinigen.

Overdracht aan het rijk

Medio oktober 1859 stuurde de Commissie de gouverneur van de provincie Limburg een afschrift van de notulen van haar algemene buitengewone vergadering van 22 september 1859. Volgens deze notulen was de vergadering bijgewoond door een twaalfstal aandeelhouders met totaal

Rijksweg in Gronsveld begin 20^e eeuw, vóór de aanleg van de straatverlichting.

152 aandelen en een drietal leden van de Commissie. Op de agenda stond onder meer een voorstel tot overdracht van de weg. Er werd overwogen dat de opbrengst van de tolleren van de weg tot op dat moment voldoende was om de kosten van onderhoud, toezicht en administratie te dekken. Men had niet de hoop dat deze situatie in de toekomst zou verbeteren. Er werd gevreesd dat over enige jaren grote reparaties zouden moeten plaatsvinden aan de bruggen, viaducten, aquaducten en andere kunstwerken van de weg. Er werd daarom voorgesteld afstand te doen van de aandelen en te kennen te geven aan het bestuur van België en Nederland dat zij de weg konden overnemen.

De vergadering stemde unaniem voor het voorstel, enkel de vertegenwoordiger van de provincie Luik onthield zich van stemming. Er werd een speciale commissie in het leven geroepen om de overdracht ingaande 1 januari 1860 af te handelen.

Omdat de overdracht niet binnen de gestelde termijn werd gerealiseerd en zowel het onderhoud van de weg als de klachten van de gemeenten en particulieren tegen de Commissie grote spoed vereisten, vroeg de gouverneur op 17 maart 1860 aan de minister van Binnenlandse Zaken of er enig uitzicht op bestond dat de regering de weg zou overnemen. De minister antwoordde dat de Belgische regering hem had laten weten dat zij ten aanzien van de weg nog geen beslissing had genomen.

In afwachting van de definitieve overdracht was het onderhoud van de weg in de provincie Limburg alvast overgenomen door het rijk. Er werd echter alleen maar in het voorlopig onderhoud van de weg voorzien. Enkel het dringend noodzakelijke onderhoud om de weg in een berijdbare staat te houden, zoals het schoonhouden van de weg, het afleiden van het water, het dichten van de sporen en het verwerken van kiezel, werd uitgevoerd.

In september 1860 liet het ministerie van Binnenlandse Zaken weten dat de overname van de weg was besproken, doch dat het resultaat *nog van omstandigheden afhankelijk* was. In België wilde men dat de rechter de concessie zou vernietigen op grond van het niet nakomen van de voorwaarden.

In januari 1862 schreef de hoofdingenieur aan de commissaris dat inder tijd nabij Rijckholt, ter voorkoming van gevaar, aan een open duiker leuning waren aangebracht, die naderhand werden vernield. Vanaf het

moment dat het rijk het beheer van de weg op zich had genomen, waren aan deze duiker ook geen goede leuning aangebracht. Er waren enkel twee ronde houtjes als staanders met daarover een ruwe leuning geplaatst. Deze waren zoveel mogelijk bijgehouden en ze dienden *tot voorkoming van gevaar voor het aldaar gedreven wordende vee*. Doch deze leuning was onvoldoende en ze werd bovendien aanhoudend door kwaadwilligen vernield. Zodra men zou overgaan tot de noodzakelijke vernieuwing van deze duiker, zou tevens een nieuwe dennenhouten leuning moeten worden aangebracht. In afwachting daarvan stelde hij voor langs de duiker een ruwe leuning van ongezaagd dennenhout te maken. Men kon hiervoor de stukken van de telegraafpalen gebruiken die eigendom waren geworden van de onderhoudsaannemer van de telegraaflijnen, die tevens aannemer was van het tijdelijk onderhoud van de weg. Deze leuning zouden dan niet meer dan fl. 12,- tot fl. 15,- kosten.

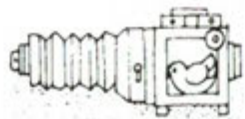
Het laatste voorlopige onderhoudscontract liep op 1 september 1862 af. Daarna werd definitief door het rijk in het onderhoud/beheer van de weg voorzien via een bestek en begroting voor meerdere jaren. De tolgelden gingen ook naar het rijk.

Op 1 september 1862 kwam aldus een einde aan de unieke situatie dat de voor onze dorpen zo belangrijke weg Maastricht-Battice/Verviers werd beheerd en onderhouden door een uit particulieren bestaande Commissie uit Verviers. De weg ging definitief over in handen van het Nederlandse rijk, zodat er vanaf dat moment formeel sprake was van een *Rijksweg*, een naam die de weg nu nog draagt.

Léon Olislagers

Jo Purnot

Tekening: Harry Huveners

Sectie Kemedie: Heb ste al 'ns mêt 'm gedejld? November 2006.

Geziën

Het bleek een hele kluit te zijn om de achtergevel uit ons vorige periodiek te traceren. Alleen van een voormalige bewoner kreeg ik uiteindelijk de oplossing: Rijksweg 18. De eigenares van deze voormalige boerderij is Bets van den Abbeele. Samen met haar man Anton van Hal kocht zij dit pand op 12 juni 1967 van Sef Daemen en Corrie Mingels. Sef en Corrie gingen toen naar een nieuwe woning aan de Kampweg.

Bets en Anton waren op 11 september 1964 getrouwd en woonden in een flat in Belfort te Maastricht. Zij lazen in de krant dat deze woning in Gronsveld te koop was en nadat zij deze bezichtigd hadden was de koop gauw rond. Toen zij na een tijdje van hun burens Mickey Pluijmakers en Piet Mingels (Rijksweg 20) hoorden dat zij hun huis ook gingen verkopen, (zij hadden een woning gekocht op de Pius XII-straat) stonden Anton en Bets voor een dilemma. Vroeger vormden deze twee huizen namelijk één boerderij, samen met de grote schuur die ook in tweeën was gedeeld, en het zou natuurlijk prachtig zijn wanneer dit alles weer samengevoegd kon worden. Na lang wikken en wegen besloten Anton en Bets de stap toch maar te wagen en kochten zij de woning van Piet en Mickey in 1969. Bets en Anton kregen vier kinderen: Cunera, Ludger, Eloy en Radboud. Anton werkte bij de Sphinx als kwaliteitschef en overleed op 21 april 1982, slechts 48 jaar oud. Bets werkte toen bij het RIAGG en deed hier groepswerk op de afdeling preventie. Later is zij gaan werken in het ziekenhuis te Heerlen waar zij trainer-opleider en organisatie-adviseur werd. Vijf jaar geleden is zij gestopt met werken.

In 1972 werd de hele benedenverdieping van hun huis verbouwd: van de twee kamers werd een grote gemaakt en de keuken werd vernieuwd. Alleen het stenen werkblad werd gehandhaafd. In 1986 kregen de ver-

dieping en de zolder een grote beurt en tijdens de breekwerkzaamheden werden een zegelring en een pak tekeningen van houtconstructies gevonden. De zegelring was van Piet Mingels en deze was blij toen hij die weer terugzag, de tekeningen waren van zijn vader Pie die deze zelf gemaakt had voor zijn timmerbedrijf. Enkele van deze tekeningen heeft Bets ingelijst en ze hangen nu in de kamer. In 1989 werd de bijkeuken verbouwd en de oude waterput die hier lag werd gerestaureerd. Hij is nu met een glasplaat bedekt en verlicht zodat je in de put kunt kijken. Aardig is nog te vermelden dat aan de linkerkant van de achtergevel het jaartal 1957 en in het midden het jaartal 1933 staat. Dit zijn jaartallen die een grote verbouwing van het huis aangeven.

Corrie en Piet waren kinderen van Pie Mingels en Anna Mingels. Pie en Anna kochten deze boerderij van de familie Van den Boorn in 1935, die deze hoeve nog als boerderij gebruikte. Pie en Anna verbouwden het pand tot woonhuis. Het gezin telde vijf kinderen: Bèr, Corrie, Jo, Piet en Miet. Bij de verbouwing plaatste Pie een Mariabeeldje boven de poort en omdat Pie niet Duitsgezind was legde hij als een soort stil protest een papier onder dit Mariabeeldje waarop hij schreef dat Adolf Hitler een groot gevaar zou worden voor het gehele Westen.

De volgende achterom ligt helemaal aan de andere kant van het dorp en is van rond 1900. Wie weet waar het is?

Sjef Caris

Nog meer "vreemde" planten bij de Beuk

In de eerste alinea van het artikel "vreemde planten bij de Beuk" in het vorige nummer schreef ik dat dit artikel waarschijnlijk meer vragen zou oproepen dan beantwoorden. Van Eduard Blink (Pius XII-straat), kreeg ik onderstaande reactie.

"Op het thans open terreintje achter de woning (de Beuk) groeide nog een plant: de hartbladzonnebloem (*doronicum pardalianches*).

Deze plant hoort thuis in Zuid-Europa, met als noordgrens midden-Frankrijk en midden-Duitsland en schijnt al in de late Middeleeuwen in klooster- en kasteeltuinen gekweekt te zijn. Verwante *doronicum*-soorten zijn vaak in tuinen te vinden als sierplant.

De hartbladzonnebloem is al in de jaren 1930 bij de Beuk gevonden en heeft daar stand gehouden tot in de jaren 1990. Daarna heb ik haar niet meer gezien.

De dichtstbijzijnde groeiplaats is in het Biebosch bij Valkenburg. Deze plant vormt hier geen kiemkrachtig zaad, maar kan door wortelstokken wel een flink terrein bezetten. Aan die wortelstokken vormen zich knolletjes die een geneesmiddel tegen duizeligheid zouden bevatten. Het lijkt erop dat ook deze plant hier vóór 1938 is uitgeplant, zodat Andreas Beuken daar wel verantwoordelijk voor zal zijn geweest.

Bij de Beuk groeit nog een bijzondere plant: de pijlscheefkelk, (*arabis hirsuta sagittata*). Deze is zeker niet uitgeplant, maar hier spontaan terechtgekomen.

De pijlscheefkelk groeit op kalkrotsen, maar is ook op oude muren in Maastricht en Roermond gevonden. Bij de Beuk groeit zij boven op de rand van de kalksteenwand, dus boven de ingang van de groeve. Om haar te zien moet je door het bos omlaag kruipen tot op de kalkrand, waar je in het voorjaar naar planten met witte bloemen moet zoeken. In 2001 heb ik haar nog gezien, maar ik voel me wat te oud om zo'n klautertocht nu nog te ondernemen. Het terrein is daar niet veranderd, dus vermoedelijk groeit de pijlscheefkelk er nog wel. Maar of Andreas Beuken haar ooit gezien heeft, zullen we wel nooit weten."

In hetzelfde artikel heb ik ook een van de mogelijke redenen aangehaald waarom de geveerde pimpernoot of paternosterbollekesboom is aangeplant, namelijk om er rozenkransen van te maken. Hiervoor werden de harde zaden van de geveerde pimpernoot gebruikt. Het toeval wil, dat ik tijdens een bezoek aan de snuffelmarkt in de veilinghallen, in een vitrine enkele rozenkransen zag liggen. Laat één van die rozenkransen nu gemaakt zijn van de zaden van de geveerde pimpernoot! Uiteraard heb ik hem gekocht en hij maakt nu deel uit van onze verzameling in het streekmuseum.

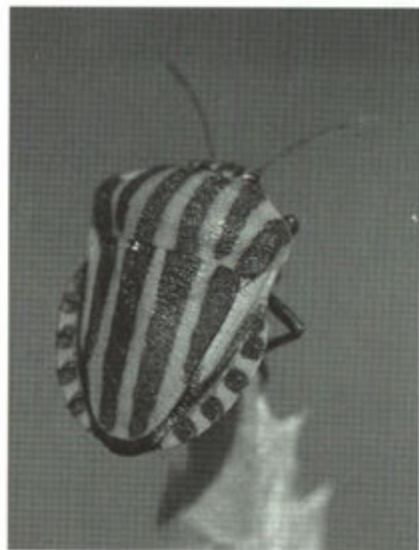
Hub. Reumers

Rariteiten 2006

De laatste jaren worden we meer en meer verwend met waarnemingen waarvoor we vroeger honderden kilometers in zuidelijke richting zouden moeten reizen. De oorzaak is inmiddels genoegzaam bekend: het wordt hier geleidelijk warmer en daarop reageert de natuur om ons heen. Soms met minder prettige bijverschijnselen.

Roodzwarte streepwants

De roodzwarte streepwants of pyjamawants (*Graphosoma lineatum*) is een insect dat profiteert van het warmere klimaat in onze contreien. Haar verspreidingsgebied kan ze daardoor verder noordwaarts uitbreiden. Van origine is deze wants thuis in grote delen van zuidelijk Europa. De roodzwarte streepwants is een opvallende verschijning. De tekening van kop en rugschild is kenmerkend en bestaat uit een knalrode basis-kleur met brede zwarte lengtestrepen over de gehele bovenzijde van het lichaam. De rode strepen zijn ongeveer even breed als de zwarte en die op de rand van het achterlijf staan enigszins naar buiten. Het lijken wel kleine voetballertjes van AC Milan. De pootjes en antennes zijn zwart, de buik is rood met vele kleine zwarte vlekjes. Het lichaam is rond en de lengte ligt tussen de 8 en 12 mm. In tegenstelling tot veel andere wantsen zijn de vleugels niet te zien omdat de dekschilden tot achteraan het lichaam reiken. Ook de nimfen hebben een roodzwarte tekening, die

dient om vijanden zoals vogels af te schrikken. De roodzwarte streepwants leeft van diverse schermbloemigen langs bosranden. Zon-nige plekken hebben de voorkeur en bij bewolking blijven de wantsen in de schuilplaatsen zitten zoals in scheuren van boombasten. Het is een typische boomwants en komt dus niet vaak op de grond. Tot twee keer toe mocht ik in juni van dit jaar deze kleurrijke verschijning bewonderen. Een maal in mijn tuin in de *Sjnyderssjtèg* en een keer op het plateau bij de Beuk.

Glimwormen

Terug van weggeweest zou je kunnen zeggen. Jos Goessen maakte ons er op attent dat hij 's avonds, bij het uitlaten van de hond, op droge avonden in mei en juni regelmatig glimwormpjes zag oplichten in de bermen van de Voerenweg. Jos leverde ons hierbij het volgende verhaal ter verduidelijking.

Glimwormen staan ook wel bekend onder de namen vuurvliegjes of gloeiwormen. Ze zijn vooral bekend doordat ze licht geven (bioluminescentie). Minder bekend is dat deze insecten in feite kevers zijn en geen wormen of vliegen. Het licht wordt zelfstandig en op biochemische wijze 'gemaakt' in aparte organen in het achterlijf en is meestal geelgroen van kleur. Het wordt geproduceerd door de oxidatie van het pigment luciferine en het enzym luciferase, een biochemische reactie waarbij licht ontstaat. Onder de laag lichtproducerende cellen zit dikwijls een laag cellen waarin kleine kristallen zitten die het licht reflecteren.

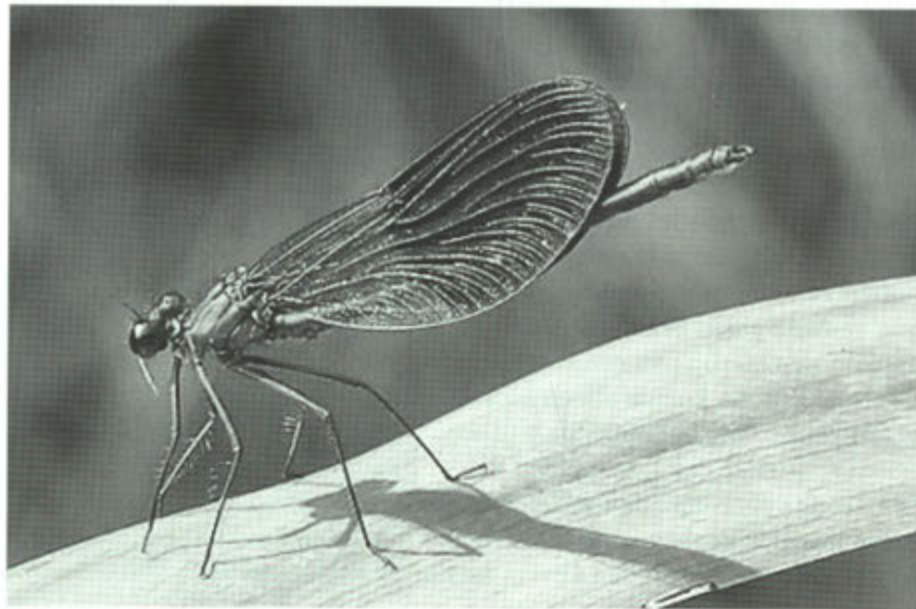
Volwassen exemplaren gebruiken lichtsignalen om elkaar op te sporen voor de voortplanting. Bij sommige soorten lokken de vleugelloze wijfjes (vliegende) mannetjes met een constant schijnsel. Om het schijnsel van de vrouwtjes goed te kunnen lokaliseren, hebben mannetjes veel beter ontwikkelde ogen dan vrouwtjes. Bij andere soorten maken mannetjes hun aanwezigheid bekend met een soortspecifieke flitscode. De wijfjes antwoorden hierop met een soortspecifiek flitssignaal. In Noord en Centraal Europa komen alleen soorten voor die het eerste signaalsysteem gebruiken (continu glimmende wijfjes).

In Europa voorkomende soorten eten als larve voornamelijk ongewervelde insecten zoals naaktslakjes en zijn daarom erg nuttig. Bij de meeste soorten eten de volwassen kevers niet meer en leven slechts enkele

weken als imago. Veel soorten leven in bossen, bosranden en dichte struiken. In de Benelux komen drie soorten voor: grote glimworm of gewone glimworm (*Lampyris noctiluca*), kleine glimworm of het vuurvliegje (*Lamprohiza splendidula*) en de kortschildglimworm (*Phosphaenus hemipterus*). Het is onbekend hoe de soorten er precies voorstaan, maar vroeger waren glimwormen plaatselijk vrij algemeen.

Prachtige Beekjuffer

De prachtige beekjuffer behoort tot de orde van de libellen en komt vooral voor bij stromend water. Ze hecht enorm veel waarde aan schoon water. Dat is ook de reden waarom de soort in Nederland zeldzaam geworden is. Maar hierin schijnt een kentering te zijn gekomen. Het aantal waarnemingen van deze libellensoort neemt gestaag toe. Hub Wolfs had deze zomer het geluk meerdere exemplaren nabij de Maas in de Eijsder Beemden te zien, zowel mannetjes als vrouwtjes. De vleugels van het vrouwtje zijn groen, die van het mannetje hebben een brede blauwe dwarsband. De larven leven in het water en verlaten het water nog in hetzelfde jaar of in het komende voorjaar voor de gedaanteverwisseling. Die gedaanteverwisseling of metamorfose duurt twee winters.

Buizerd

Naar het schijnt heeft het stijgen van de temperatuur een nadelige invloed op de populatie van de buizerd in onze streken. Wat is er aan de hand? Buizerds zijn trekvogels. De buizerds die hier broeden trekken in het najaar zuidwaarts om daar te overwinteren. De buizerds uit het hoge noorden komen naar onze streken om hier te overwinteren. Zo is het vele, vele jaren geweest. Maar de laatste tijd blijven veel van 'onze' buizerds hier overwinteren en gaan de voedselconcurrentie aan met de wintergasten uit het noorden met als gevolg dat 'onze' buizerds door voedselschaarste verzwakt uit de winter komen en niet of nauwelijks broeden. Of de witte buizerd van de Wyjert een slachtoffer van deze concurrentie is geworden, zullen wij nooit zeker weten, maar het verhaal van de 8-jarige Ramses Struyker Boudier willen wij u niet onthouden. "Beste meneer van de Weerd.

Gisteren heb ik een buizerd gezien die tegen een boom aanvloog. Hij viel als een blaadje naar beneden. Even later heeft mijn moeder hem gevonden. Ze kon hem gewoon van een paal afplukken. Mijn moeder heeft hem nu naar een meneer gebracht die hem weer beter maakt."

Die meneer die hem beter zou maken was Jo Erkens uit Neerbeek. Jo vangt al vele jaren met succes gewonde roofvogels op en weet ze na revalidatie meestal weer gezond en wel in de natuur uit te zetten. Voor deze buizerd kwam helaas elke hulp te laat.

Bosuil

De bosuil in het Europapark (Klokke Roeland) blijft het goed doen. Ook dit jaar werd een geslaagd broedgeval waargenomen, door de familie Caron. Hoeveel jongen er precies zijn uitgevlogen is niet bekend. Vraagt u zich wel eens af waar die bosuil dan wel zit, want u ziet nooit een uil wanneer u in het park bent. Kijkt u dan vooral in het voorjaar naar de atlasceder. Ook fel alarmerende merels duiden meestal op de aanwezigheid van een bosuil.

Bijenvolk

Op 24 juni belde Jan van Baal met de vraag of ik eens wilde komen kijken. Hij had nog nooit zoveel wespen om zijn huis zien vliegen als die dag en vroeg zich af wat er aan de hand was. Ze kwamen ergens uit de

Gène Erckens met bijenvolk

grond en er kwam maar geen einde aan.

Al van 50 meter afstand kon ik inderdaad de zwerm insecten zien en het gezoem maakte meteen duidelijk dat het geen wespen waren maar bijen. Er moest ergens een zwerm zitten. Het duurde dan ook niet lang of we hadden succes. Een heus bijenvolk zat samengeklit onderaan in een spar. In eerste instantie meteen Marcel Brouwers uit Rijckholt gebeld, maar die bleek verhinderd. Hij verwees Jan door naar Gène Erckens. Niet veel later arriveerde hij en tot onze verbazing ging hij zonder beschermende kleding en zonder rokende pijp, dat is niet het beeld dat je bij een imker voor ogen hebt, aan de slag. Na enige ogenblikken was Jan van de bijenplaag verlost en Gène een volk rijker.

Knuten en de blauwtongziekte

Steeds vaker krijgen we meldingen binnen van dorpsgenoten die in de natuur iets bijzonders hebben ontdekt. Vaak zijn dit zeldzame zoogdieren, mooie vogels of insecten, waaronder veel vlinders.

Zo meldde ons Berth Janssen uit de Mr. Claessensstraat de prachtige gehakelde aurelia en haar buurvrouw Brigitte Janssen de rouwvlinder. Hub Wolfs ontdekte de kolibrievlinder en de distelvlinder en Guido van der Mullen de Sint-Jansvlinder.

Op maandagmorgen 9 oktober om 8 uur zagen Elise en Bertine van Caldenborgh tot hun stomme verbazing een das in hun tuin boven aan de Van Caldenborghstraat. Het dier kwam vanuit een achter hun liggende tuin en liep snuffelend en zoekend door hun tuin richting de straat waarna het uit het oog verdween.

Maar de ontdekking van de knut bezorgt menig veehouder slapeloze nachten. De knutten kunnen immers de gevreesde blauwtongziekte overdragen. Dit is een virusziekte waar schapen, geiten en runderen ernstig ziek van worden en soms dood gaan.

Knuten zijn een soort muggen van het geslacht Culicoides. Vijf verschillende soorten van deze familie kunnen de gevreesde ziekte verspreiden. Een knut is een zogenaamde vector, dat wil zeggen dat hij de ziekte zelf niet krijgt maar het virus overdraagt. We kunnen dit vergelijken met teken die de ziekte van Lyme verspreiden, tsetseevliegen de slaapziekte,

De knut na en vóór het eten.

malariamuggen malaria en rattenvlooien de pest.

Naast de genoemde boerderijdieren kunnen ook dromedarissen, buffels en wilde herkauwers besmet worden met het blauwtongvirus. Blauwtongziekte is gelukkig niet overdraagbaar op mensen.

Besmette dieren krijgen meestal zeer hoge koorts en hebben last van ontstekingen in de mond en aan de tong. De tong wordt blauw. Vaak leidt de ziekte tot kreupelheid.

Knutten komen voornamelijk voor rond de evenaar, maar met het opwarmen van de aarde neemt hun verspreidingsgebied toe. In augustus 2006 was er een uitbraak in Nederland, België en Duitsland. Vreemd genoeg was de boosdoener het zogenaamde type 8 blauwtongvirus. Dit type kwam tot nu toe niet voor in Europa, maar beperkte zich tot het gebied in Afrika ten zuiden van de Sahara. Gelukkig is virustype 8 een vrij mild virus, wat inhoudt dat er relatief weinig dieren aan doodgaan. Het vermoeden bestaat dat het virus is meegekomen met de import van dieren of via de vliegvelden van Beek of Keulen. Op dit moment (14 november 2006) zijn er in Nederland 426 besmettingen geconstateerd.

De geleerden denken en hopen dat de knutten een koude winter niet zullen overleven. Wel probeert de overheid de verspreiding te beperken. Zo zijn in gebieden waar zieke dieren zijn geconstateerd "20-km gebieden" ingesteld, waarbinnen slechts beperkt vervoer is toegestaan. Daarnaast moeten de dieren van één uur voor zonsondergang tot één uur na zonsopgang op stal. De knutten zijn vooral in de vroege avond en ochtend actief. Herkauwers moeten worden behandeld met insecticiden. In onze omgeving hebben de knutten de ziekte ook verspreid. Zo zijn bij de familie Sleijpen in Rijckholt drie schapen aan het virus bezweken. Maar ook bij Peter en Gerda van der Heijden uit Bemelen (trouwe bezoekers van onze vogelexcursies) is een prachtige stamboek-ooi gestorven. In de Schaapskooi te Epen zijn de gevolgen echter dramatisch. Hier zijn al meer dan 100 schapen gestorven, alle van het ras Mergellander. Laten we hopen dat deze insecten het hier na een strenge vorstperiode voor gezien houden. Varkenspest, vogelgriep en gekke-koeienziekte hebben al genoeg ellende gebracht. Maar krijgen we nog wel een strenge vorstperiode? En zorgt de klimaatverandering niet voor steeds weer nieuwe verrassingen? Hoe het ook zij, de natuur vindt ook daar weer een antwoord op.

Hub. Reumers, Pim van de Weerd

Streekmuseum

*De mölder ês aon t maole
De weend zal hëum betaole
Loort uüver Beuk en Daor
Ziëve tuúte mèl sjoën klaor*

(uit Sjuuël en Zaank, 1995)

Uitbreiding

Bekend is dat de sectie Streekmuseum vooral op donderdagochtend actief is in de loods aan de Oosterbroekweg. Omdat er veel werk te verzetten is, heeft de sectie besloten vanaf 1 januari 2007 één zaterdagochtend per maand de loods te openen. De sectie zal ook dán werktuigen repareren. Ook willen wij starten met het opnieuw inrichten van het

museum en het beschrijven van de voorwerpen. Kortom; we kunnen hulp gebruiken. We denken vooral aan jongeren die één zaterdag in de maand van 10.00 tot 12.00 uur willen meehelpen. Heb je interesse neem dan contact op met Frans van de Weerd (043-4082939) of met een andere medewerker van de stichting Grueles.

Koetje Boe

Het ene evenement is nog niet afgelopen of de sectie Streekmuseum wordt alweer benaderd voor het leveren van voorwerpen voor een volgende gebeurtenis. Op 3 september jl. was er een open dag op de boerderij van de familie Rempelberg tussen Rijckholt en Eijsden. Onder de naam "Koetje Boe" werd het boerenleven in al zijn facetten getoond op een ultramoderne boerderij. Om de ontwikkeling in de melkveehouderij in beeld te brengen, leverde Grueles een aantal oude gebruiksvoorwerpen en verzorgde en passant ook nog tekst en uitleg.

Grueles Keenderdäog

Op vrijdagmiddag 22 september was ons Streekmuseum het decor van de jaarlijkse Grueles Keenderdäog. Ruim 70 kinderen uit de groepen 7 en 8 van de Basisschool van Gronsveld werden een hele middag aangenaam

bezig gehouden door medewerkers van Grueles. De kinderen speelden het veulingspel, zochten naar bij beroepen passende oude voorwerpen, maakten een houten boter-kaas-en-eieren-spelletje in onze werkplaats, maakten een ansichtkaart met een foto van een familielid en stuurden die op, speelden een fotopuzzelspel over oude Gronsveldse woningen en andere gebouwen en zij speelden een spel waarbij met een tiental voorwerpen in de juiste volgorde moesten worden gezet (het proces van ploegen tot brood). De kinderen waren enthousiast. Na afloop werd gestreden voor de titel van kampioen fruitkoopman. Na een spannende strijd onder leiding van veilingmeester Joseph Clairbois werd Davine Vaessens de beste fruitkoopman.

De prijsvraag

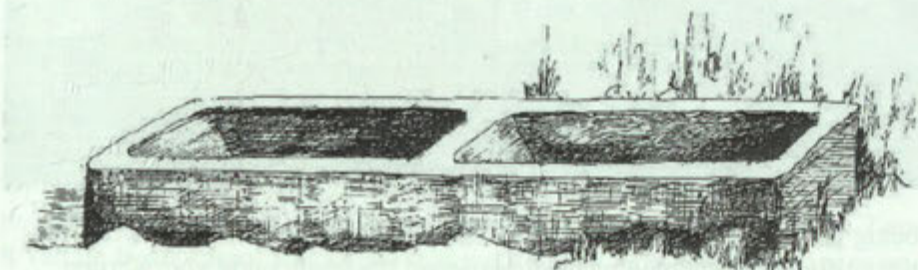
Op de afbeelding uit het vorige nummer hebben we maar liefst 17 reacties ontvangen. Het digitale tijdperk heeft ook zijn intrede gedaan bij de lezers van Grueles want de meeste inzendingen kwamen via e-mail binnen. Omdat er weer meer mensen hebben gereageerd, gaan we ervan uit dat de nieuwe vorm van de prijsvraag in de smaak valt. Het voorwerp

dat wij de vorige keer toonden was een vergiet, een "zybaor". Het spreekwoord dat bij dit woord past: 'nne kop hebbe wie 'n zybaor. Iemand die vergeetachtig is heeft een hoofd als een vergiet (door de gaatjes in het vergiet loopt het geheugen weg). Een inzender kwam met: "Ich been maagd" (sterrenbeeld), met als reactie: " .. jao, wie 'n zybaor."

Na loting gaat de prijs naar Lucie Beckers-van den Boorn uit Gronsveld, tegenwoordig woonachtig in Mheer. Zij krijgt 'n zybaor en als extra prijs, een bezoek aan ons museum aan de Oosterbroekweg voor circa 15 personen.

De nieuwe opgave is iets moeilijker.

Op de onderstaande afbeelding ziet u een voorwerp.

(Tekening Joost Gadiot †)

Gevraagd wordt een spreekwoord of uitdrukking in het Gronsvelds waarin dit voorwerp voorkomt. Onder de juiste oplossingen wordt een presentje verloot. U kunt schriftelijk reageren: Frans van de Weerd, Rijksweg 153a, 6247 AD Gronsveld of per mail fransvandeweerd@home.nl

Het gebruik van het Gronsveldse woordenboek op internet is aan te bevelen (www.woordenboek.gronsveld.com).

Sectie streekmuseum

Kên d'r hön nog

Haj Reintjens en Louise Jacobs

Henricus Hubertus Josephus Reintjens (Haj van Zjoke) werd geboren te Gronsveld op 18 juni 1906, als vijfde van de tien kinderen van Zjoke Reintjens en Maria Schrijnemaekers. Zijn geboortehuis was de monumentale boerderij, nu Rijksweg 89, die zijn vader had gekocht van de familie Brouwers die hier ook nog een brouwerij had. Zjoke was een gerenommeerd en welgesteld veehandelaar. De koeien die hij kocht, voornamelijk in Friesland, kwamen per trein in Gronsveld aan en werden via de Stationsstraat naar zijn boerderij aan de Rijksweg gedreven. Op de "cour", de binnenplaats van de boerderij, werden ze te koop aangeboden. Hier kwamen veeboeren en -handelaren uit de verre omtrek, ook uit Duitsland en België om koeien te kopen. Het was dus niet zo verwonderlijk dat de koehandel ook in het leven van Haj een belangrijke plaats zou gaan innemen. Na de lagere school in Gronsveld en drie jaren HBS in Roermond hield hij het onderwijs voor gezien en ging met zijn vader en later met zijn broer Bèr de boer op om de kneepjes van het vak te leren. Dit werden de vrolijkste jaren van zijn leven.

± 1920. V.I.n.r. Haj, Zjêf Reintjens, Bêrke Spauwen

Na het werk werd er ook veel op stap gegaan. Met goede vrienden zoals Zjeng Jacobs (van d'n Haos) en Zjengske Scheepers (van Yngelke) werd de streek onveilig gemaakt. Als ze in Teuven naar een bal gingen, namen ze plaats aan de tafel die voor de graaf was vrijgehouden. Haj beweerde dan dat hij familie was van de graaf wat men dan ook geloofde. In Brussel lieten ze bij de groentewinkel van hun vriend Zjengske Scheepers een enorme partij groente afleveren. Zelf gingen zij dan op een nabijgelegen terras zitten om te zien wat er zou gebeuren. Hevige discussies, want Zjengske had helemaal niets besteld en pas toen hij zijn vrienden op het terras zag zitten, wist hij hoe laat het was. Ook de dames werden niet vergeten, integendeel. Als men Haj wel eens aan een dame wilde koppelen die hem niet beviel zei hij: "Nog neet met 'nne geliende op 'n boengêrd."

De belangrijkste afnemers van hun koeien zaten vooral in Duitsland, maar ook in België en Frankrijk hadden zij kopers. In Duitsland kwamen ze regelmatig de gebroeders Eugène en Albert Peters uit Valkenburg tegen die, zoals dat heet, in dezelfde vijver visten. Om elkaar niet in de weg te lopen werd besloten tot een vorm van samenwerking. Een samenwerking die vele jaren zou duren. In 1950 nam Dirk Peters, zoon van

± 1930. G.S.V. V.I.n.r. Nol Spauwen, Nandus Partouns, ? Duysens, Haj, Bêr Doyen (van Graatsje), Zjeng Jacobs (van d'n Haos), Bêrke Spauwen, Zjêf Reintjens, Lyke Waber, Bêr Felix, Bêr Dassen, Con Claessens.

Albert, na een inwerkperiode, de plaats van zijn vader en zijn oom Eugène over. Meer dan tien jaar gingen Haj en Dir, zoals Haj Dirk noemde, regelmatig samen op pad. Dir is getrouwd met Madeleine Pinckaers (van Mathieu). Haj en Dir maakten lange dagen. Vooral het reizen kostte veel tijd. Met de Chevrolet van Haj of Dir werd jaarlijks zo'n 100.000 kilometer afgelegd om hun relaties te bezoeken. Autowegen waren er nog nauwelijks, dus reden ze vaak hele dagen over provinciale en landwegen. Meestal reed Haj want hij was de oudste en hij had ook de meeste rijervaring. Dir vond dat prima want hij voelde zich altijd heel veilig met Haj achter het stuur. Hij vond hem werkelijk een uitstekend chauffeur. Wat hem ook goed beviel was de humor van Haj. Altijd zat hij vol met fratsen. Haj was geen harde onderhandelaar. Hij was eerder te goedmoedig, charmant, innemend maar vooral een diplomaat. Dir was de zakenman. Haj en Dir vulden elkaar dus goed aan en jarenlang vormden zij een succesvol duo. Zij kochten bij boeren in heel Friesland koeien, hoogwaardig stamboekvee, dat vooral bestemd was voor de export naar Duitsland. De Friese veehouders waren toen al zeer vooruitstrevend en leverden eersteklas vee dat gegarandeerd vrij was van TBC en andere veeziekten, iets wat in Duitsland nog niet algemeen was. Hun afnemers

1932. Trouwfoto Haj en Louise achter 'de roeje zaol'. Boven v.l.n.r. Bèr en Annie Palmen, Pierre Jacobs, Victorine en Martin Huynen, Lies en Jacques Huls, Nèt Vliegen, Jozef Meertens, Liza Peusens, Theo Meertens, Gerardine Smeets, Zjéf Reintjens, Hubertien Reintjens, Lambert Meertens, Hortense Meertens, Louise Thomas, Margot Meertens, Hubert Spauwen. Middelste rij v.l.n.r. Maria Jacobs, Jozef en Martin Jacobs, Mini Reintjens, M. Smeets, Jean Reintjens, Jès Verheij, Louise Jacobs, Sy Beyers, Guilleaume Meertens, Mieke en Thuur Reintjens, Kitty en Bèr Reintjens, Beth Pleumaekers, Nol Spauwen, Lizette Meertens, Vic Haesen, Zjéf en Lies Schrijnemaekers, Jeanette Reintjens, Jean Jacobs, Lily Spauwen. Voorste rij, v.l.n.r. Door Jacobs, Leida en Jozef Spauwen, Lieske Spauwen, Opa Jacobs, Marie Thomas, Zjoke en Marie Reintjens, Harry Reintjens, Marie Peusens, Zjang Schrijnemaekers, Lien Jacobs, Theodoor Meertens.

1933. Achter 'de roeje zaol'. Haj en Louise met Louise-Marie.

1947. V.l.n.r. Louise-Marie, Nico, Louise, Mia, Haj. Voor : Jo.

1940. V.l.n.r. Louise, Jo, Louise-Marie, Haj, Mia.

V.l.n.r. Haj, Lyke Waber, Pierre Pleumeekers, Jeu Waber, Zjang Caelen.

waren veelal grote Duitse melkveebedrijven. Hun klantenkring groeide gestaag en na enkele jaren leverden ze aan veebedrijven door heel West-Duitsland, van Hannover tot Stuttgart. Een van hun belangrijkste klanten was Carl Bolten in Zülpich bij Euskirchen. Dit was een schatrijke textiel-fabrikant die als liefhebberij een grote paardenfokkerij (Trakehners) had. Daarnaast had hij ook nog een groot melkveebedrijf. Haj en Dir hadden op een keer voor deze belangrijke klant negenentachtig eersteklas melk-koeien gekocht in Friesland en per verzegelde trein naar Aken (West-Bahnhof) laten vervoeren. Voordat de koeien per vrachtauto naar hun bestemming mochten worden vervoerd, moest eerst een Duitse veearts komen om de dieren te keuren. Dit was slechts een formaliteit, de dieren waren immers kerngezond, geen probleem dus. Maar wat een schrik: de veearts ontdekte bij een van de koeien een vreemde aandoening in de mond en zijn diagnose was dat het om de gevreesde besmettelijke ziekte mond-en-klauwzeer ging. Alle negenentachtig koeien zouden zo snel mogelijk moeten worden afgemaakt. Haj en Dir stonden er totaal verslagen bij en konden het maar niet geloven. Dit zou een financiële ramp zijn maar ook hun goede naam in Duitsland zou in een keer naar de knoppen zijn. Radeloos besloot Dir ook maar eens in de mond van de (besmette) koe te kijken. Tot zijn verbazing zag hij tussen het slijm in de mond van

1950. Voor het huis van Bompa. V.l.n.r. Haj, Louise-Marie, Opa Jacobs, Jo, Louise, Mia.

het beest vezels van een touw. Waarschijnlijk had het dus tijdens de lange reis van Leeuwarden naar Aken aan het touw, waar het mee was vastgebonden, geknaagd. Het gevolg was een irritatie in de mond die door de veearts voor de gevreesde ziekte was aangezien. Er was dus nog hoop. Met heel veel charme en diplomatie kreeg Haj het voor elkaar dat de reeds geconfisqueerde koeien pas de volgende dag zouden worden afgemaakt. De volgende morgen was Haj al om half tien in Den Haag, bij de heer Quaedvlieg die afkomstig was van Eckelrade. Hij was de directeur-generaal van de veterinaire dienst voor heel Nederland. Omdat Haj en Dir regelmatig grote partijen koeien exporteerden was hun naam hier bekend. Haj wist hem ervan te overtuigen dat de koeien niets mankeerden en de heer Quaedvlieg geloofde hem. Hij nam persoonlijk telefonisch contact op met zijn collega in Duitsland die hij wist over te halen de koeien opnieuw te laten keuren. De koeien bleken inderdaad gezond en konden bij Bolten worden afgeleverd. Hun export naar Duitsland was hiermee ook gered voor de toekomst. Begin jaren zestig werd de handel echter steeds moeilijker. Via de radio kwamen er speciale berichten voor de boeren, waardoor ook de prijzen voor levend vee elke dag tot in alle uithoeken bekend werden. De vette jaren voor de veehandel waren voorgoed voorbij. Haj zocht het nu wat dichterbij huis en ging regelmatig

1957. Haj en Louise met Danièle.

1965. V.l.n.r. Haj, Dir Peters, Louise, Madeleine Pinckaers (Peters). Kinderen: Danièle en Albert Peters.

1975. V.l.n.r. Mia, Igor (van Jo), mevrouw Papadopoulos, Haj, Louise-Marie, Louise-Marieke (van Louise-Marie). Voor: Saskia (van Jo) en Baby (van Louise-Marie).

Vroenhof Eijsden. V.l.n.r. Jean Reintjens, Mini Reintjens-Petit, Haj.

de boer op met zijn jongere broer Jean en Fik Goessens. Hij nam nu ook wat meer tijd voor zijn hobby's zoals met goede vrienden op jacht gaan en kaarten in het café met een biertje en een sigaar of pijp. Op 5 april 1932 was Haj getrouwd met Louise Jacobs uit Eijsden. Zij was geboren op 11 maart 1909. Haar vader was eigenaar van het café met harmoniezaal (de "roej") in de Kerkstraat. Omdat haar moeder was gestorven toen Louise pas 16 jaar was, bleven Haj en Louise de eerste jaren bij haar vader in het café wonen. Hier werden hun eerste drie kinderen geboren: Louise-Marie (1933), Mia (1934) en Nico (1936, gestorven 1945). En in Gronsveld: Jo (1937), Eric (1947, gestorven 1949) en Danièle (1956). Dat Haj door zijn moeder een beetje verwend was, brak hem nu wel eens op. Toen hij in zijn eerste huwelijksmaanden eens commentaar had op het eten, kreeg hij van zijn doortastende echtgenote meteen de hele schaal omgekiept op zijn hoofd. Hij vluchtte vervolgens boos en beledigd naar zijn moeder. Daar werd hij ook nog uitgelachen met: "Noé hèt 'r z'nne mèister voonde". En zo was het ook. In 1937 verhuisden zij naar Gronsveld. Eerst woonden ze aan het station en later aan de Rijksweg 114, thans de woning van Jean Houten. In 1947 gingen ze met het hele gezin bij bompä en bommä (Reintjens) wonen in de villa

1950. Op jacht. V.l.n.r. Vic Jaspars, Anton van Baal, Haj, Zjêf Schrijnemaekers (van de Kyzer).

die Zjoke in 1932 naast zijn boerderij had laten bouwen. Hier zouden ze bijna de rest van hun leven blijven wonen. Het huis was intussen hun eigendom geworden. Hier beleefden zij veel vreugde maar soms ook verdriet. Nadat hun zoontje Nico al op negenjarige leeftijd was overleden, stierf hier ook, nog geen twee jaar oud, hun jongste zoon Eric. Louise was een geweldige gastvrouw en kon ook heel goed koken. Omdat ze bij bompaa inwoonden was er altijd veel aanloop. Familie natuurlijk, maar ook veel relaties uit de veehandel. Als men bleef eten zorgde Louise altijd voor een feestelijk gedekte tafel en alles wat daarbij hoorde.

In 1946 bij het eerste vogelschieten sinds 1939 (in de oorlog was de schutterij verboden) werd zij opeens een bekende Gronsveldse. Haj had haar, zonder dat zij dat wist, als koningin aangemeld en wel voor zijn jachtvriend Bèr Spronck. Bèr was een uitstekend schutter en wist dan ook het laatste stukje van de plaat naar beneden te halen. Louise was helemaal overstuur toen zij door haar man naar de kersverse koning werd gebracht. Bij gebrek aan bloemen werd met de rode pluim van de "sjako" van Haj de koning "de mei gestoken". Ondanks de schrik van het

Kerstmis1985. Haj en Danièle.

1985. Haj komt terug van de markt.

Kerstmis1985. Haj en Louise met Jo.

1992. Louise met haar broer Jean.

eerste moment en alle drukte die er verder nog aan het koningin-zijn bleken vast te zitten, heeft dit een positief plekje in haar herinneringen gekregen. Grote Bronk 1996, precies 50 jaar later, was ze weer van de partij en werd ze door majoor Theo Wolfs nog eens extra in het zonnetje gezet.

Nadat de kinderen waren uitgevlogen kreeg Louise heimwee naar haar geboortedorp. Ze hadden in Eijsden nog een klein huis, gelegen aan de Vroenhof, vlakbij haar geboortehuis. Het lukte haar om Haj te winnen voor het idee om daar te gaan wonen. Samen werkten zij enkele jaren om er 'hun' huis van te maken en ze gingen er in 1969 wonen. Voor Louise was een langgekoesterde wens in vervulling gegaan. Maar ook Haj beleefde hier nog heel wat gelukkige jaren tot aan zijn dood op 16 mei 1986, een maand voor zijn tachtigste verjaardag. Louise had nu veel steun van haar kinderen en enige broer Jean. Vooral haar jongste dochter Danièle was veel bij haar en die nam haar elk weekend mee naar Maasmechelen waar zij toen woonde. Later woonde Danièle met haar man Jules en de kinderen bij haar in Eijsden omdat hun nieuwe woning in Lanaken nog niet helemaal klaar was. Het was in dit huis in Lanaken dat Louise op 14 november 1996 door een tragisch ongeval om het leven kwam, haar kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen verbijsterd achterlatend.

Wallie van de Weerdt

Inhoudsopgave "Grueles" jaargang 26, 2006

Rubriek en artikel

afl blz.

Dialect

De fanfaar	1	8
Dialectwoordenboek op internet	1	10
Opruime	2	48
Kërmesdiënsdig	3	93
Pesjtoer Creusen en de kërkbénk	4	158

Dorp en milieu

Wietboulevard nabij Gronsveld/Rijckholt? Neen!	1	4
Plan Hennemettenstraat	1	6
Wietboulevard nabij Gronsveld/Rijckholt? 490x Neen!!	2	66

Foto

-	1	17
-	2	69
-	3	123
-	4	174

Geziën

Bernards, Rijksweg 139	1	20
Van der Linden, Voerenweg 14	2	72
Consten, Stationsstraat 42	3	128
Van den Abbeele, Rijksweg 18	4	176

Historie

Fretten voor München	1	22
Tamboer- en klaroenkorps van de Koninklijke Schutterij St. Sebastianus, 50 jaar aan slag	2	58
De weg van Maastricht naar Battice/Verviers I (Rijksweg)	3	98
Köbbes, De Roej Hin, De Roejen Haon en Slavante	3	114
De weg van Maastricht naar Battice/Verviers II (Rijksweg)	4	161

Kên d'r hön nog?

Haj en Nêt Soudant	1	30
Nêt van de Weerdt (van Door) en Zjeng Wolfs (van de Sjnyder)	2	77
Gerrit van Megen (van de kemies)	3	139
Haj Reintjens en Louise Jacobs	4	191

Natuur

Snoeien	1	12
"Voëgelery"	2	53
"Vreemde" planten bij de Beuk	3	130
Nog meer "vreemde" planten bij de Beuk	4	178
Rariteiten 2006	4	180

Omslag en titelpagina

Rijksweg, ter hoogte van nummer 77, richting Heer	1	1
Rijksweg Rijckholt, nabij "d'n dúker", richting Eijsden	2	45
Hoek Holegracht-Mgr. Willigersstraat, oostzijde	3	89
Hoek Rijksweg-Stationsstraat, zuidzijde	4	154

Streekmuseum

Wat kan het streekmuseum voor u betekenen?	1	28
Wat maog 't zién ?	1	29
Frans van de Weerdt kartrekker	2	74
Wat maog 't zién ?	2	76
Grueles in Heugem	3	120
Kunstproject Blikvanger	3	120
Prijsvraag	3	122
Uitbreiding	4	187
Koetje Boe	4	188
Grueles Keenderdaög	4	188
De prijsvraag	4	189

Van aal en nog get

Jubileumboom geplant	2	68
Een nieuwe sectie: Kemedie	3	137

